

Amerika'ya kaçırılan 'Elmalı hazinesi'nin üç sahibinden biri, hükümetin ekonomi danışmanı

Büyük hazine talanı

Kim kaçırdı? Antalya Elmalı'da bulunan 1900 sikkelik define, çeşitli insanların elinden geçtikten sonra Edip ve Nevzat Telliagaoğlu kardeşler ile Fuat Üzülmaz'e ulaştı. Edip ve Nevzat kardeşler, CHP eski Mardin Milletvekili Mehmet Selim Telliagaoğlu'nun çocukları. Edip ve Nevzat'ın ağabeyi de "Karun Hazinesi" olarak bilinen hazineyi yurtdışına çıkartmış, 1969'da polisle çıkan bir çatışmada da öldürülmüştü.

Kimlere satıldı? Edip ve Nevzat Telliagaoğlu ile Almanya'da antikacılık yapan Fuat Üzülmaz, defineyi önce İsviçre'deki Bank Leu'ya götürdü. Anlaşma sağlanamayınca Harvard mezunu Jeffrey Spier ile temasa geçildi. Spier, defineyi kendisi gibi Harvardlı olan William Koch ve Jonathan Kagan'a önerdi. Bu üçlü, birlikte 'Oks Partners' adlı bir grup kurup defineyi satın aldılar. **ÖZGEN ACAR'ın haberi Arka Sayfada**

Büyük hazine talanı

KİM KAÇIRDI?

Antalya Elmalı'da bulunan 1900 sikkelik define, çeşitli insanların elinden geçtikten sonra Edip ve Nevzat Telliagaoglu kardeşler ile Fuat Üzülmaz'e ulaştı. Edip ve Nevzat kardeşler, CHP eski Mardin Milletvekili Mehmet Selim Telliagaoglu'nun çocukları. Edip ve Nevzat'ın ağabeyi de "Karun Hazinesi" olarak bilinen hazineyi yurtdışına çıkartmış, 1969'da polisle çıkan bir çatışmada da öldürülmüştü.

-2-

ÖZGEN ACAR

NEW YORK — Antalya'nın Elmalı ilçesinde 1984 yılında kaçak kazı sonucu bulunan ve 1900 antik gümüş sikkeden oluşan "yüzyılın definesi" ile ilgili gizli satış belgelerini açıklıyoruz. Belgeye göre bu defneyi Amerika'nın 400 zengin işadamından biri olan dolar milyarder William Koch'a soyadlarını daha sonra "Telli" olarak kısaltan ve babaları Mardin CHP eski milletvekili Mehmet Selim Telliagaoglu olan Edip ve Nevzat kardeşler ile Fuat Üzülmaz sattı. Türk hükümetinin elindeki başka belgelere göre ise Elmalı'nın Bayındır köyünde yaptıkları kaçak kazıyla defneyi bulan kişiler antik gümüş sikkeleri İstanbul'da eski eser ticareti yapan Fuat Aydın, sikkeleri yazarı Erdoğan Atak ve kuyumcu Yusuf Arıcıoğlu'na 1984 yılında 210 milyon liraya sattılar. İki kişiyi devreden komisyonla çıkaran Aydınler de aynı zamanda ortak olmak koşulu ile defneyi Edip'e 450 milyon liraya devretti. O da kardeşi Nevzat ve Fuat Üzülmaz'ı de ortaklığa alarak Boston'da Koch ve ortaklarına 3.5 milyon dolara (4.5 milyar liraya) pazarladı. Bu arada Edip'ten gizlenen definenin bazı sikkelerinden tek bir Atina Dekadrahmisi'ni ise Elmalı eski belediye başkanı ve Hasan Sarıbaş'ın, İstanbul'da otel sahibi Abdülhamit Hüzmeli ile birlikte Amerika'ya götürerek 225 bin dolara (yaklaşık 300 milyon liraya) bir Amerikalı antikacı olan Jonathan P. Rosen'a, onun da eğlence kralı Merv Griffin'e 600 bin dolara (500 milyon lira) sattıkları belgelendi.

Türk hükümetinin Amerikalı danışmanı

Türk kaçakçıları ile Koch arasında diyalogo kuran ve gizli anlaşmayı yapan kişinin de Türk hükümetinin Amerikalı ekonomi danışmanı Jonathan Kagan olduğu yine belgeye saptandı. Kagan en son olarak 2-3 Mart 1988 tarihinde Ankara'daydı ve Başbakan Yardımcılığına bağlı bazı fon liderleri ve Hazine müsteşarıyla görüşükten sonra sınırlı zamani içinde dahi Anadolu uygarlıkları müzesini ziyaretten kendisini almayan bir arkeolog bankerdı. Başbakan Yardımcısı Kaya Erdem'in kızı Deniz Suarez'in de çalıştığı ve Türkiye'nin dış borçlarının tescilli, kredi ayarlaması ve KİT'lerin özelleştirilmesi gibi çalışmaları yönlendiren Türk hükümetinin danışmanlık firması Lazard Freres'in genç ortaklarından olan Kagan, Türkiye'den geldiğini bile bile defneyi Koch ile ortaklaşa satın aldı.

Kendisile konuştuğumuz Kagan, "Definenin önemini bilmeyen antikacı ve koleksiyoncuların elinde parça parça dağılıp, tarihi gerçeklerin kaybolmaması ve definenin tarihsel bütünlüğünün korunarak bir kitapta yayımlanması ve bilime hizmet amacı ile kendilerine satın alındığını" söyledikten sonra "Bu defneyi satanlar bu işte herhangi bir yasadışılık olmadığının güvencesini bize vermişlerdi" demekle yetindi.

İki gümüş Likya sikkesi

18 Nisan 1984 günü Elmalı'nın Bayındır Köyü'nde defneyi bulanlardan eski muhtar Ahmet Ali Şentürk kendi isteği ile devreden çıktuktan sonra, İbrahim Başbuğ ve Bayram Sungur'un önce defineden iki gümüş Likya sikkesini Antalya'da kuyumcu ve antika tüccarı Mehmet Ali Altın'a 120 bin liraya satmalarıyla kaçakçılık zinciri kurulur.

Bu parayı yol harçlığı yaparak Bayram'la İstanbul'a giden İbrahim, orada anlaşmaları okul arkadaşları ve "Küçük Fuat" olarak tanınan antikacı Fuat Aydın ile sikkeleri yazarı Erdoğan Atak'ın definenin tamamını göstermek üzere Antalya'ya ayrı ayrı çağırır.

Antalya'ya gittiklerinde önce Fuat Aydın seçtiği 75 antik gümüş sikkeli 30 milyona satın alır. Definenin toplam 1900 sikkeden geri kalanı için satıcılar 180 milyon lira fiyat isterler. Erdoğan Atak'ın bunu karşılayacak mali gücü olmadığı için İstanbul'dan maddi yardım istediği sırada Fuat Aydın devreye girerek kendisinin bu işten çekilmesini sağlar ve sikkeleri bilimsel yazara 20 milyon liralık bir komisyon öder.

Jandarmaya rüşvet

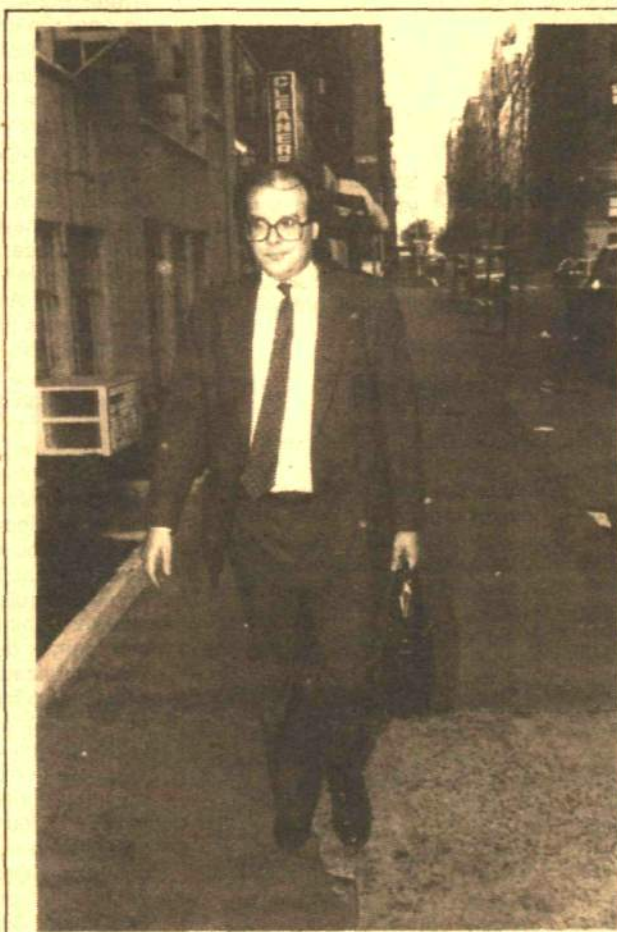
Birkaç gün sonra İstanbul'dan gelen paralar ile Kılcalıca kuyumcularından Yusuf Arıcıoğlu da

KİMLERE SATILDI?

Edip ve Nevzat Telliagaoglu ile Almany'a'da antikacılık yapan Fuat Üzülmaz, defneyi önce İsviçre'deki Bank Leu'ya götürdü. Anlaşma sağlanamayınca Harvard mezunu Jeffrey Spier ile temasa geçildi. Spier, defneyi kendisi gibi Harvardlı olan William Koch ve Jonathan Kagan'a önerdi. Bu üçlü, birlikte 'Oks Partners' adlı bir grup kurup defneyi satın aldılar ve Boston bankalarındaki kasalarına koydular.

JONATHAN KAGAN KİM?

1900 parçalık 'Elmalı Definesi'nin 1810 parçasını satın alan üç ortakdan biri olan Jonathan, aynı zamanda Türk hükümetine ekonomik danışmanlık yapan Freres'in sahiplerinden biri. Kagan, Cumhuriyet muhabetine "Definenin, önemini bilmeyen antikacı ve koleksiyoncuların elinde dağılıp tarihi gerçeklerin kaybolmaması için kendileri tarafından satın alındığını" söyledi

Definenin öteki sahipleri

'Elmalı Definesi' Edip ve Nevzat Telliagaoglu ile Fuat Üzülmaz tarafından yurtdışına kaçırıldıktan sonra önce bir İsviçre Bankası ile temas kuruldu. Banka, üç kaçakçının istediği parayı veremeyince Amerika'da Jeffrey Spier (sağda) ile ilişki kuruldu. Spier, hazineyi Türk hükümetinin ekonomik danışmanı Jonathan Kagan (solda) ile Boston'da yaşayan milyarder William Koch'a önerdi. Üç kişi bir ortaklık kurdular ve hazineyi satın aldılar.

Telliagaoglu kardeşler ve Fuat Üzülmaz defneyi pazarlamak için İsviçre'de Bank Leu'nun dünyaca bir numaralı otoritesi bayan Sylvia Hurter'e gösterirler.

Tek bir sikkeli için 500 bin dolarlık (650 milyon liralık) satın alma yetkisi bulunan Bayan Hurter, Los Angeles'ta bize "definemin tamamı için 4 milyon dolar (yaklaşık 5.2 milyar lira) istediler. Ben 4 milyon İsviçre Frangı (yaklaşık 4 milyar lira) teklif ettim. Anlaşamadık" dedi.

Harvardlılar...

Daha sonra Avrupa'da çeşitli uluslararası kuruluş ve antikacılar pazarlamaya çalışan Münih'te yaşayan Türk antika kaçakçıları, bunun üzerine Amerika'nın en ünlü üniversitelerinden Harvard'dan yakınlığı olan Jeffrey Spier ile bir başka genç Amerikalı aracılığı ile temasa geçerler. Spier de yine bir Harvardlı olan ve arkeoloji eğitimi gördüğü halde Lazard Freres şirketinde ekonomik yatırımlar içinde çalışan ve şirketin genç ortaklarından sikkeli bilimsel Banker Jonathan Kagan ile temasa geçer. Tipki "Mülkiyetlerarası dayanışma" gibi "Harvard"lılar arası dayanışmayla yine Harvard Üniversitesi'nde hukuk eğitimi görmüş, Boston Müzesi'nin ünlü hamisi, milyarder William I. Koch'a define önerilir.

Olumlu yanıt gelmesi üzerine Koch'un, merkezi Boston yakınlarında olan "Oxbow Corporation" şirketi ile Kagan ve Spier'den oluşan ve adını bu üç grubun baş harflerinden alan "Oks Partners" adlı bir ortaklık, defneyi Münih'te "Artemis" galerisinde gördükten sonra satın alır.

1900 sikkelik defineden 1.680 adedi 1 milyon 663 bin dolara, 66 adedi de aynı anda 1 milyon 037 bin dolara olmak üzere, bir başka deyişle 1746 sikkeli 2.7 milyon dolara (metni Türk hükümeti ile birlikte elimizde olan) Münih'te noter huzurunda gizli bir anlaşmaya bağlanır.

Ancak Münih'teki Türk ortaklar definenin tümünü Harvardlılara satmakla ilgili söyledikleri ve bu anlaşmada taahhüt ettikleri halde en önemli sikkelerin bir bölümünü yine de kendilerine saklamışlardır.

Daha sonra dört Atina Dekadrahmisi olmak üzere 64 sikkeli kendilerine 1.5 milyon dolara satmak isteyen Telli kardeşler ile Üzülmaz'ın Oks Partners grubu "aldatıldıkları" gerekçesiyle Boston'da mahkemeye verilir.

Bunun üzerine kendilerinin Amerika'ya getirip Boston'da "First National Bank"ın kasalarına koydukları sikkelerin fiyatını biraz indirirlerse de alıcılar "Nuh der, peygamber demez"ler. Yaklaşık 800 bin dolara inilmesi üzerine bu sikkeler de Boston'daki Telli'lerin banka kasasından Koch'un banka kasasına aktarılır ve dava dosyası da kapanır.

Böylece 13 tanesi Atina Dekadrahmisi olmak üzere 1810 sikkeli Koch, Kagan ve Spier'den oluşan "Oks Partners" 3.5 milyon dolara (yaklaşık 4.5 milyar liraya) 1984 yılının noelinden önce katmış olurlar. Ancak, son parti mal da Kagan ve Spier'in ortaklığının bulunmadığı belirlenir.

800 milyonluk sikkeli

Yine de Koch'un eline geçemeyen 90 sikkeli perakende olarak piyasada dolaşmaktadır. Bunların bir bölümünün yine Telli grubunda olduğu söylenirken bazılarının da daha başlangıçta Fuat Aydın'e bile gösterilmediği anlaşıyor.

Nitekim, Elmalı eski Belediye Başkanı ve Antika kaçakçılığında geçmişisi olan ve bugünün Antalya'da otel sahibi olan Hasan Sarıbaş'ın eline defineden bir grup sikkeli geçer.

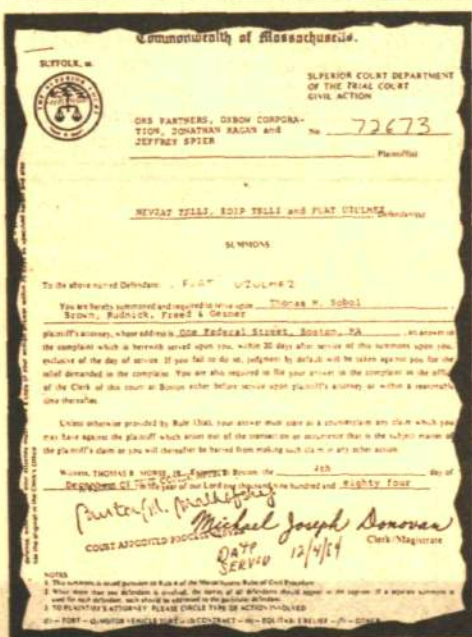
Sarıbaş, İstanbul'da bir otel sahibi olan ve eski eser tüccarı Hataylı Abdülhamit Hüzmeli ile birlikte Amerika'ya gitmeden önce Zürich'te Bank Leu'nun otoritesi Bayan Hurter'e uğurlar ve bunlardan bazılarını satarlar.

Bunlar arasında, 1921 yılından bu yana dünyada bulunmayan çok ender bir Delos Adası Sikkeli, bir başka Yunan adası sikkeli Melos ve bir de Atina Tetradrahmisi bulunmaktadır. Daha sonra geçen mayıs sonunda Zürich'te çıkardığı müzayedede bu paralara toplam 35 bin İsviçre Frangı, (yaklaşık 35 milyon lira) tahmini bedel koyan Bank Leu'ya da Türk Bankasolosloluğu "ihtiyati tedbir kararı"nı koydurur.

Sarıbaş-Hüzmeli ikilisi daha sonra bir Atina Dekadrahmisi'ni New York'a getirirler. İkili bu emlak komisyonundan zengin olmuş ve eski bir koleksiyoncu diye tanınan bugünkü antika tüccarı Jonathan P. Rosen'a New York'ta 225 bin dolara (yaklaşık 300 milyon liraya) satarlar.

Rosen da, bunu NFA'nın sahibi Bruce McNall ile birlikte ortağı olduğu bir kuruluş aracılığı ile ünlü TV yarışma ve eğlence programı kralı, dolar milyarder Merv Griffin'e 600 bin dolara (yaklaşık 800 milyon liraya) satar.

BITTİ

İŞTE SATIŞ BELGESİ — William Koch'un Oxbow Corporation'u, Jonathan Kagan ve Jeffrey Spier'den oluşan "Oks Partners" ile üç kaçakçı, Edip ve Nevzat Telliagaoglu (Belgede Telli diye geçiyor) ile Fuat Üzülmaz arasındaki satış sözleşmesi.

KİŞİ DE SABIKALI — Fuat Üzülmaz ve Nevzat Telli'nin polis kayıtları.

MUHTAR — Antalya Elmalı'da defneyi bulan köy muhtarı.

devreye girer ve define el değiştirir. Bu noktadan itibaren definenin nereye gittiğini artık hiç kimse bilmemektedir.

Üç ay sonra İbrahim Başbuğ'un "Hazine" bulduğu yetkililere ihbar edilir. Elmalı jandarmasının 17 temmuzda tutuklanırsa da karakol komutanı bir assubaya 50 bin lira rüşvet vererek savcılığa yeterince belge gönderilmediği için kurtulduğu Antalya polis belgelerinde kaydedilir.

Bundan sonra İbrahim'in Antalya Konyaaltı plajlarında güvenlik içinde aşırı para harcandığının dikkati çekmesi üzerine Antalya mali polisi kendisini takibe başlar. Bir rüşvet olayı için suçüstü yapılması üzerine İbrahim Başbuğ kaçır, ancak yardımcıları yakalanarak olayı ayrıntılarıyla açıklarlar.

Gerekli dosyayı ayrıntılı belgeleri ile tamamlayan Antalya mali polisi olayı savcılığa itikalel ettirir ve Elmalı Ağır Ceza Mahkemesi'nde bir yılı aşkın süreyle yargılanan sanıklar çeşitli cezalara çarptırılır ve firarda olan İbrahim de dava sonunda teslim olarak cezasını çeker.

Ancak bu sırada sanık ve tanıklar 210 milyon liraya İstanbul'dan gelen antikacılar satılan de-

finenin "Kör Edip" olarak tanınan Edip Telliagaoglu'na 450 milyon liraya (O zaman için 3.5 milyon Alman Markı) devrettiklerini açıklarlar.

Define 450 milyon liraya devrediliyor

Mardin CHP eski milletvekillerinden Mehmet Selim Telliagaoglu'nun oğlu olan Edip'in büyük kardeşi Nizamettin'in 1966-68 yılları arasında Karun Hazinesi'ni Amerika'ya kaçırıldığı Amerikan gümrük belgeleriyle bir süre önce açıklandı. Kendisi 1969 yılında sigara kaçakçılığı yaptığı sırada İstanbul'da polis ile çıkan çatışmada öldürülmüştü. Öteki kardeşleri Nevzat'ın da 1970'li yıllarda Avrupa'da uyuşturucu kaçakçılığından yakalandığı ve genellikle İngiltere'de antika ticareti ile uğraştığı bildiriliyor.

Interpol Interpol dedikleri

Antalya'da polisin tutuklamalara başlamasından birkaç gün önce Edip ve Fuat, yurtdışına ka-

çarlar. Elmalı Mahkemesi'nin verdiği giyabi tutuklama kararı üzerine Emniyet Genel Müdürlüğü "Kırmızı Bülten" ile her iki sanığın yakalanmasını merkezi Fransa'da bulunan Interpol'den ve bazı ülkelerin polisinden ister.

Edip'i yakalayan İtalyan polisi kısa bir süre sonra "Her nasılsa elimizden kaçtı..." gibi bir yanıtı Ankara'ya bildirir.

Münih'te "Griffos" adlı bir antika galerisi olan Edip hakkında ise Alman polisi Ankara'ya "Münih Savcısın, saygın bir aile ve iş çevresi olduğu" gerekçesiyle Edip hakkında işlem yapılmadığını resmi yanıt olarak Ankara'ya iletir.

Bu arada işin ilginç yanı bir Alman bayanla evli olan Edip'in Türkiye'ye "Edip Kaufmann" adıyla düzenlenmiş bir Alman pasaportuyla giriş-çıkış yaptığı da sonradan Türk hükümeti yetkililerine saptanmıştır, ama iş isten geçmiştir.

"Küçük Fuat"ın da Almany'a ve Avusturya sınır polisleri arasında sorun olmasından sonra eski ortağı ve ünlü antika tüccarı Faruk Üzülmaz'ın Münih'teki "Artemis" galerisinin sahibi olan oğlu Fuat Üzülmaz'ın himayesinde olduğu belirlenir.

Elmalı Definesi, asker harçlığı

Halk dilinde "gözü" ya da "hazine" olarak tanımlanan definenin tarihi belki de bundan 2700 yıl önce Salihli yakınlarındaki Lidyalıların baskenti Sart'ta icat edilen paranın tarihi kadar eskidir.

birikimlerini düşmanlarından ve hatta yakınlarından gizlemek amacıyla uygun gördükleri bir yere gömmüşler ve zaman zaman bunları çıkartarak şu ya da bu biçimde kullanmışlardır.

Ancak, koyduğu yere doğru işaret bırakmayan ya da sahibinin ani ölümü sonucunda toprak altında kalan defineler ya bir rastlantı ya define avcılarının çabaları sonucu günışığına çıkmışlardır. Ya da hâlâ toprağın altında bilinmezlik içinde uyumaktadırlar.

İlk yağmurlar yağmaya başladıktan sonra tarlaların üzerindeki toprak erozyonla yok olmaya yüz tutunca altın, gümüş, elektron ya da bakır gibi ağır madenlerden oluşan yüzeye çıkış sikkelere köylüler sık sık rastlarlar. Bunlar define olmayıp, zaman içinde sahipleriince düşürülen ya da şiddetli bir sel sonucu yatağından çıkması ve

kabinin kırılması ile definelerden yayılan perakende sikkelerdir. Defineler eskiden özellikle güçlü iktidarların ortığı ya da savaşların olduğu dönemlerde toprağa gömülmüştür. İnsanların eskiden savaşa başlamadan önce bulundukları yerde birikimlerini toprağa gömdükleri ve savaş sonrası gelip bunları aldıkları, bugün bulunanların ise savaşta ölenlere ait oldukları bilinmektedir. Yoksa defineler hiçbir zaman mezarlara gömülmezler.

Elmalı definelerinin de o günün Pers istilasına karşı (NATO)su kabul edilen (Atina-Delos ittifakının) Anadolu'da ileri karakolu sayılan ve müttefik donanmasının Sade yakınlarında 1.Ö. 467 yılında yaptığı bir kırmayay destekleyen yerel Likyalı komutana ait olabileceği, ancak kendisinin bu savaşa olduğu için defneyi alıp (paralı askerlerine) dağıtma olanağına bulamadığı sanılıyor.

Bugün Türkiye'de define aramak izne bağlı olmakla birlikte "metal dedektör" adı verilen gereçlerle bu işin kaçak yapıldığı ve bu definenin de böyle bulunduğu bilinmektedir.

BURADA BULUNDU — Define, fotoğrafta işaretli yerde bulundu.